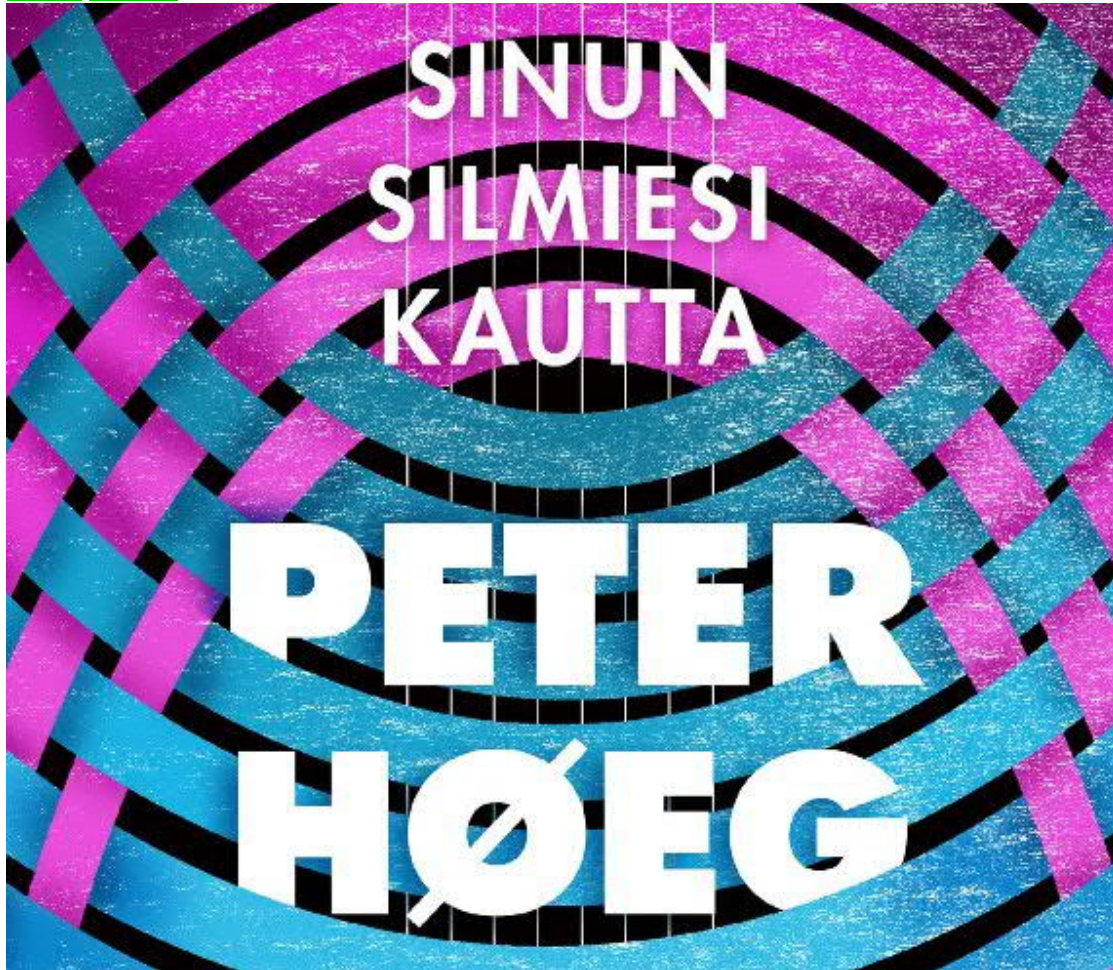

Peter Høeg: Sinun silmiesi kautta

[PM/31 ADMIN](#)

LIISAMARI SEPPÄLÄ (1.10.2019)

Tanskalaisen Peter Høegin (s. 1957) *Sinun silmiesi kautta* on kirjailijan yhdeksäs teos. Se kertoo Lisasta, Peteristä ja Simonista: kolmesta ystävyksestä, jotka ovat lapsena käyneet samaa Carlsbergin panimon lastentarhaa Kööpenhaminassa.

Romaanin minä-kertoja on Peter Høeg -niminen kirjailija, joka kertoo vähintäänkin erikoisista tapahtumista Århusissa. Traumaattisten kokemusten myötä Lisa on unohtanut kaiken lapsuudestaan, siksi Peter muistelee hänen kanssaan heidän yhteistä menneisyyttään.

Kolmikko tapaa uudelleen aikuisina Simonin itsemurhayrityksen jälkeen, kun Peter hakee ystävälleen apua Lisan johtamalta neuropsykologian keskukselta. Lisan kokoama tutkimusryhmä pääsee nykyaikaisten laitteiden avulla astumaan sekä asiakkaittensa että ihmiskunnan kollektiiviseen tietoisuuteen.

– Meillä ihmisillä ei ole kieltä sisimmällemme, Lisa sanoi. – Osaamme kuvailla ulkomaailmaa erittäin yksityiskohtaisesti. Mutta omalle sisimmällemme meillä ei ole kieltä. Pääkielissä ei ole sille sanoja. Meillä yksittäisillä ihmisillä ei ole sille sanoja. Sama pätee myös fysiologiaan. Useimmat meidän asiakkaistamme joutuvat todella näkemään vaivaa, jotta tuntisivat sydämensä. Juuri kukaan ei tunne maksan rytmiä. Munuaisten kiertoa. Ruoansulatus aistitaan vain pinnallisesti. Me emme osaa puhua mielen ja kehon yhteydestä. Meillä on karttoja alkuaineista, meteorologiasta, orgaanisista yhdisteistä, kaukaisista galakseista. Mutta ihmisen oma sisin, keho, mieli ja tietoisuus, ovat maapallon tutkimattomia alueita. Maailmankartan valkoisia läikkiä. Käytännössä tutkimattomia. Aivotutkimus ja neuropsykologia eivät ole vielä nousseet jaloilleen. Me ryömimme. Pimeydessä. Sanotaan, että tieto lisää tuskaa. Asia on täsmälleen päinvastoin. Me kärsimme koska emme tiedä. Tietämättömyys aiheuttaa kärsimystä. (52-53)

Kärsimys on vahvasti läsnä teoksessa. Kaikki Lisan klinikan asiakkaat ovat kärsineet menneisyydessään paljon. Lisan tavoitteena on auttaa heitä kohtaamaan kipeät kokemukset ja rakentamaan tapahtumista sellaisen tarinan, jonka kanssa on mahdollista elää.

Kärsimyksen kuvaaminen tekee teoksen jopa vaikeaksi lukea. Teoksessa suurinta tuskaa kokevat lapset, heihin kohdistuu fyysistä väkivaltaa. Väkivallan seuraukset vaikuttavat koko elämään, ja traumat seuraavat vielä aikuisuuteenkin.

Kärsimyksen käsittelyssä on yllättäen myös jotain lohdullista. On totta, että ihminen voi murtua tai pysyvästi vaurioitua. Syvimmillään kärsimys kuitenkin antaa ihmiselle mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä. Lisan käsityksen mukaan nopein tapa jalostaa itseään onkin kokea kärsimystä tietoisesti.

– Kuka voi oikeasti tietää, onko ihmisen kärsimys tarpeellista vai tarkoituksetonta? Lisa sanoi. – Ja onko paha oikeasti olemassa?

– Sinä päivänä kun neiti Jonna oli meidän lapsenvahtina, Maria kysyi häneltä Jumalasta, minä sanoin. – Simon ja Maria olivat käyneet isänsä kanssa jumalanpalveluksessa, katolisessa jumalanpalveluksessa. Sitten yhtäkkiä, aivan yllättäen Maria kysyi neiti Jonnalta: ”Millainen Jumala on?” ja neiti Jonna vastasi hetkeäkään epäroimättä: ”Jumala on hyvä.” Nämä kaksi naista katsoivat toisiaan, pieni nainen eli Maria, joka oli vasta nelivuotias mutta näytti sinä hetkellä naiselta, ja isompi nainen. He katsoivat toisiaan, sitten neiti Jonna sanoi: ”Eikä paholainenkaan ole hassumpi.” (297-298)

Romaanin kertojaratkaisun ja lasten kokeman väkivallan lisäksi myös kolmen päähenkilön muodostama asetelma on sama kuin Peter Høegin vuonna 1993 julkaisemassa *Rajatapauksissa*, jossa erityiskoulua käyvät

Katarina ja Peter huolehtivat erityistä apua tarvitsevasta Augustista. Nyt lapset ovat vain nuorempia ja heillä on apunaan lastentarhan nuori siivoaja, mystinen neiti Jonna, jonka onnellisuus tarttuu lapsiin. Neiti Jonnan läsnäolo aivan kuin mahdollistaa kaikki ylikuonnolliset tapahtumat.

Rajatapauksissa nuori Katarina tekee tieteellisiä kokeitaan ja kiinnittää huomion valokeilan aikaan. Nyt Carlsbergin panimon lahjoittamissa tynnyreissä lapsikolmikko pystyy näkemään tulevaisuuteen ja pääsee matkustamaan ajassa. Aivan kuin lapset tietäisivät enemmän kuin aikuiset: heillä olisi enemmän mahdollisuuksia ja eri aika kuin aikuisilla. *Sinun silmiesi kautta* jatkaa siis myös teemoillaan *Rajatapauksien* viitoittamalla tiellä.

Teoksessa käsitellään aikaa aivan samoin kuin *Rajatapauksissa*. Voi ajatella, että kirjailija uusimmalla teoksellaan jatkaa siitä, mihin hän edellisellä kerralla yli kaksikymmentäviisi vuotta sitten pääsi. Aikaa on vaikea ymmärtää.

Sen vuoksi aika tuntui epätodelliselta. Aivan kuin se olisi suoja. Aivan kuin se olisi osa palomuuria, jolla suojaudumme todellisuudelta. Aivan kuin järjestäisimme todellisuuden ajallisesti, peräkkäisiin jaksoihin, tehdäksemme siitä helposti käsiteltävän, siedettävän. (179)

Kirjailijakin tarvitsee toistoja. Näin puhuu kirjoittamisen laboratoristaan *Rajatapauksien* kertoja: Mutta elämä on täynnä toistoja. Minä asetun joka päivä laboratorioon, koe edellyttää sitä; jos haluan saattaa sen joskus loppuun, se on toistettava lukuisia kertoja. Laboratorioon liittyvä aika on tavallaan syklistä, kehäaikaa. (279)

Romaanin tapahtuma-aikaa on vaikea määrittää tarkasti. Kuuban kriisi mainitaan. Kööpenhaminassa ajetaan raitiovaunuilla, mikä ei enää ole mahdollista. Legopalikoiden valikoima on suppeampi kuin nykyään. Lastentarha-ajoista sanotaan silti kuluneen vain kolmekymmentä vuotta.

Susanin vaikutuksen luettuaan tietää, miten yksityiskohtaisesti tapahtumapaikat voi kuvata. Nyt lapsuus sijoitetaan Tanskan pääkaupunkiseudulle. Lastentarha on lähellä Carlsbergin tehtaiden norsuja. Lisan johtama klinikka on Jyllannissa tunnin ajomatkan päässä Århusista. Sekä tapahtuma-aika että -paikka määritellään siis tarkoituksella hyvin ylimalkaisesti.

Ajassa liikkumisen lisäksi lapset pääsevät Lisan johdolla toisten lasten ja myös muutamien aikuisten uniin. Seitsenvuotiaat lapset seikkailevat unien tasangolla. He tapaavat toisiaan unissa ja kokevat yhteisiä elämyksiä nukkuessaan. He pystyvät myös vaikuttamaan tulevaisuuden tapahtumiin.

Sinä yönä heräsin ja nousin istumaan sängyssäni, huoneessani Christianshavnissa, ja sytytin pienen seinälampun.

Huoneeni seinässä ei ollut samaa tapettia kuin yleensä, sitä missä oli punaisia ja mustia autoja. Sen sijaan seinässä oli lastentarhan iso viidakko.

Siitä tiesin että näin unta. Että tehtäväni oli mennä aarniometsään.

Nousin sängystä. Lattia oli kylmä joten panin tohvelit jalkaan. Kävelin viidakkoon pyjama päällä ja tohvelit jalassa.

Tiesin että näin unta. Ja että tehtäväni oli mennä metsään.

Muuta en tiennyt. (106)

Romaanissa sivutaan kuin ohimennen myös sitä vallan tunnetta, jonka lapset saavat ymmärtäessään, että he pystyvät muuttamaan tulevaisuutta. Samalla lailla myös Lisan asema sekä suhteessa klinikan työntekijöihin että asiakkaisiin mahdollistaa vallan väärinkäytön.

Ajan lisäksi on luonnollista käsitellä myös muistamista ja unohtamista. Lisan mukaan traumoja on mahdollista työstää vain, jos muistaa kärsimykset. Vaikeiden tapahtumien säilyminen tietoisuudessa on ihmisen ainoa mahdollisuus selviytymiseen.

Molemmissa teoksissa annetaan siis herkkien, ennakkoluulottomien ja avoimien lasten tutkia ja kokea ihmeellisiä asioita. Ajan lisäksi molemmissa teoksissa käsitellään myös kuolemaa. Katarina seuraa äitinsä taistelua syöpää vastaan. Simonille taas avautuu tunneli kuolemaan äidin menehtymisen yhteydessä. Aivan kuin reitti tuonpuoleiseen olisi hänelle koko ajan auki, ja siksi hän on suuremmassa vaarassa kuin Lisa ja Peter.

Aikuinen Peter sanoo etsivänsä aitoja kohtaamisia. Lisan tieteellistä tutkimusta tekevän keskuksen asiakkaat eivät pysty saamaan ymmärrystä menneisyyden tuskallisille tapahtumille. Selitysten sijaan he tarvitsevat ihmisen, joka pystyy kohtaamaan heidän kärsimyksensä. Lisa ottaa Peterin mukaansa työhön, jossa hän pystyy tekniikkansa avulla syventämään kohtaamista ilman sanoja ja kieltä.

Yksi vaikeimmista asioista toisen ihmisen kohtaamisessa on se, että koskaan ei voi tarkalleen tietää, mikä tekee kohtaamisen mahdolliseksi.

Ja mikä estää kohtaamisen tai vaikeuttaa sitä. Minua pelotti pahasti. En halunnut Lisan tulevan lähemmäs.

– Mistä pelko johtuu, Lisa kysyi.

– Vanhempani erosivat. Äidillä oli suhde toisen miehen kanssa, ja siitä seurasi avioero. Minun maailmani hajosi. Jakautui kahtia.

Lisa odotti. Huomasimme kumpikin kynnyksen.

Kynnys oli se, mitä en ollut vielä sanonut. Sanomatta jääneet asiat ovat esteitä ihmisten välillä.

– Silloin kun työt syntyivät, minä tein päätöksen. Tai tavallaan päätös ei ollut minun, vaan jokin syvempi ja laajempi päätti, että yrittäisin kaikin keinoin pysyä yhdessä tyttöjen äidin kanssa. Jotta lapset saisivat kokea sen mitä minä en ole kokenut. Jotta he saisivat varttua isän ja äidin välisen rakkauden kentässä. Jokin minussa teki sen päätöksen.

– Ja se epäonnistui?

Nyökkäsin. Tietoisuutemme liukuivat sisäkkäin. Koska sanomatta jäänyt oli sanottu. (302-303)

Peter seuraa lastensa toimia ja yrittää hahmottaa lapsuutta ja leikkejä. Aivan kuin haluttaisiin luoda kaksi erilaista näkökulmaa lapsuuteen: muistot Peterin omasta lapsuudesta ja isän tarkkailemalla luoma kuva lapsuuden ajattomuudesta. Peterin tyttärien suhteellisen onnellinen lapsuus toimii myös vastakohtana klinikan asiakkaiden rikkonaisille ja väkivaltaisille kokemuksille.

Kuten aina Peter Høegin teoksissa myös ruoka on tärkeää. Teoksessa Lisa valmistaa rutiinomaisesti vihreää teetä japanilaisittain ja vastoinkäymiset saavat Peterin äidin viemään lapset makkarakioskille. Ensimmäisen kerran syömisestä kuitenkin puhutaan myös käsitteillä. Ruoan jakaminen ja yhdessä aterioiminen on tärkeää. Aiemmin on kuvattu vain sitä, mitä syödään ja miten annokset on valmistettu.

Ensimmäistä kertaa nautimme aterian kahdestaan.

Se oli vain teetä ja paahtoleipää ja voita ja juustoa ja appelsiinimehua.

Lisäksi se oli jotain muutakin, se oli symboli. Tai ehkä useita symboleja.

Olimme jutelleet koko yön. Olimme hyvin nälkäisiä. Olimme mies ja nainen, jotka näkivät ensimmäistä kertaa toistensa nälän.

Paitsi että ruoasta saa voimaa, se muistuttaa myös kuolemasta. Siitä että kehossa tapahtuu koko ajan hajoamista ja uudelleen rakentumista. Se muistuttaa siitä, että ilman ravintoa ihminen alkaa kuolla.

Istuessamme parvekkeella varhaisaamun valossa ateria myös sinetöi sopimuksen.

En tiennyt mitä me oikein sinetöimme.

Mutta välillämme oli tapahtunut jotain peruuttamatonta. (191)

Peter Høeg näyttää tuotantonsa avulla oman kehittymisensä ihmisenä ja kirjailijana. Hän rakentaa uusimman teoksensa aiemmin julkaisemansa perustalle. Taas kerran hän kirjoittaa jostain maagisesta huomisesta, jota ei ole vielä koettu ja johon on mahdollista suhtautua monella eri tavalla. Hän sekoittaa ihmiskunnan nykyisen tietämyksen ja tulevaisuuden mestarillisesti. Kirjailijana hän ottaa paikkansa varmasti ja itsestään selvästi.

Heissä ei ollut mitään mahtailevaa tai edes huomiota herättävää. Vain hiljaista ja vankkaa varmuutta, joka ihmiselle kehittyi kun hän lakkoi epäilemästä itseään tärkeillä elämänalueilla. (327)

Peter Høeg: *Sinun silmiesi kautta (Gennem dine øjne)*. Suom. Sanna Manninen. Tammi 2019. 350 sivua

Peter Høeg: *Rajatapaukset (De måske egnede)*. Suom. Pirkko Talvio-Jaatinen. Tammi 1994. 348 sivua